

ע ל ב ע י ו ת ה ה ג נ ה

הגנה (הרוסית). שידו קצרה להתגבר עליה בדרכי המבצעים החדשות, שנתגבשו בינתיים באורח-המלחמה הגרמני, ואשר נתגלמו בה כמה מן העיקרים שהוא עצמו הדגיש את חשיבותם. לעומת זאת, הרי אין ספק בכך שגם לתורתו של פון-לאָב היה חלק באורח הגרמני של מבצעי ההגנה והנסיגה במשך השנים 1943-5 בהן ניסו לעצור, בכוחות פוחתים והולכים, את ההתקדמות הרוסית. היסוד המאלף בספרו וגרעין תורתו כלול בקטע הבא:

— הוואיל ובכל מלחמה כי תבוא לא נוכל לקוות לעליונות מספרית או עליונות בצידוד-מלחמה על ההגנה למלא תפקיד של סיוע להתקפה ולהכין את זו, — שכן רק היא בלבד עשויה להביא לידי הכרעה. אם לאוֹיב תהיה עדיפות מוחלטת הכרח לשתחוק את כוחו ועצמתו. אכן, ברור לו, לפון-לאָב שיש לעמוד על אפשרויותיו וכונותיו של האויב ולסגל את תכניות ההגנה אליהן — כדי שאפשר יהיה לקיים הגנה ממש נגדן. והריהו כותב: „ידעים אנו שהגנה תלויה בהתקפה; היא צריכה להיות מותאמת לצעדים בהם נוקט התוקף. מעמדה הוא מעמד של תלות אופרטיבית וטקטית במתקיף; — יהא זה במלחמה בכללה, במבצע שלם או בקרב מסוים.“

„כיום, יותר מאשר אי פעם, יש בידי ההגנה — מפאת כוחה המוגבר — למלא את תפקידה המקורי. תכליתה היא לשבור את עצמת התוקף, להדוף את מהלומותיו, להחלישו, להקיז את דמו — לרתיש כוחו עד גמירא. התמורה ביחסי הכוחות, הבאה כתוצאה מכך, תאפשר למתגונן עצמו לצבור כוח על מנת לעבור להתקפה.“

להשגת מטרה זו חיוני הוא כי ימצא תמיד בידי המתגונן זרוב מספיק. — ופון-לאָב מדגיש:

„בסופו של דבר, הרי השאלה: ביכולתו של איזה צד יהיה לשמור לעצמו לעתודות רעננות — היא המכרעת לגבי הצלחת הגנה; או — זו של ההבקעה.“

כן מבליט הוא את הצורך במכשירים תוקפניים גם לצרכי ההגנה. — גם בהגנה, כבהתקפה, ניתנות האוֹיֵרֵיה, וכן יחידות ממוכנות ומהירות מכל הסוגים, לשימוש מצוין; ודאי שיש בהן כדי להמתיק את יתרונותיה של האופנסיבה באשר לשריון וכוחות-אוֹיֵר, ואולי אף לאֶזוֹב. בהגנה אופרטיבית יש להציג למול כלי נשק בהם משתמש המתקיף כל־יזון מאותם הסוגים עצמם. נחוצים הם להגנה כשם שהנם נחוצים להתקפה. לגבי אוֹיֵב עדיף-כוח רואה פון-לאָב הכרח לנקוט באיסטרטגייה-של-„שחיקה“ (שבצעם היתה, במובן הרחב, גם הדרך בה השתמשו הרוסים בעמי-דתם בפני הגרמנים). הוא כותב:

מאז הועת כתביו של פון-לאָזוביץ — מזה מאה שנה ויותר — נמשך הויכוח סביב הדעה שהובאה בהם, „ההגנה היא החזקה שבצורות-המלחמה“.

במשך התקופות, שבאו בזו אחר זו — היו כמובן, פנים שונות לויכוח זה, שמסקנותיו נטו פעם לכאן ופעם לכאן. לאחרונה, לאחר „נצחון-ההגנה“ בראשית מלחמת-ה' — נסתמנה, עם שכלולי הנשק והטקטיקה ברבע השני של המאה העשרים, תמורה נוספת; ונתקבל הרושם שהמגמה הנוכחית היא להעביר את כתר-ההכרעה לצורת ההתקפה דוקא. ברם, המעיין הגבוה ודאי שידע להסתייג מלקבל כל מסקנה הנובעת ממצב דברים, שהנו אמנם עובדתי, אך עם זאת הנו „כללי“, או „ממוצע“, ואינו זהה דוקא עם מצב הדברים המיוחד של אזור ומדינה מסוימים; ועל כן גם יש ואינו עונה על השאלות הקונקרטיות למשל: מה תוקפן של הכללות מסור ימות? בשביל מי, מתי ובאיזה נסיבות כוחן יפה?

וכן — צריך שיהיה ברור לו, לקורא בספר על נושא זה, כי אין ההגנה אלא אמצעי להשגת עליונות — עליונות, אשר נועדו לאפשר התקפה נושאת-הכרעה.

נציגה המובהק של הגישה „ההגנתית“ בדור-המחשבה הצבאית האחרון היה הפילדמרשל הגרמני ריטר פון-לאָב, אשר יש שראוהו כאחד המצביאים הרציניים ושקוליי-המחשבה שבצבא-גרמניה ערב תקופתו של היטלר ובתקופתו אנו. פון-לאָב פרש מהשירות שנים מספר לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, ופירסם — תחילה בצורת מאמרים בעתון צבאי-מדעי — את ספרו „ההגנה“, פרי מחקרו והתבוננותו במשך 40 שנות שירותו בצבא הגרמני. הספר זכה לתשומת-לב רבה בגרמניה וברוסיה. לדעת כמה מסתכלים באמריקה — הרי ברוסיה הגשימו את דעותיה, הלכה למעשה (במהלך מלחמת 1941—1945) ואילו דוקא בגרמניה לא נתקבלו הנוחות והצעותיו כבסיס לניהול המלחמה העתידה. במלחמה עצמה כשפון-לאָב נקרא שוב לשירות פעיל, פקד על הגייסות שנועדו לריתוק „קר-מזינו“, אחר־כך, כשיעמד בראש הצבא הגרמני שפרץ דרך ליטא וקורסטאלין ועלה על לנינגראד — יש ותוך פלישה אופנסיבית מובהקת זו השתמש גם בקטעי תורה ומתוד הגנתיים, עליהם עמד בספרו, לאמור: תמוזן בקוים פנימיים, — בצורה שהוכיחה לעתים את פעולותיו של הינדנבורג במזרח פרוסיה ב-1914, עליה הוא עומד בספרו.

אפשר שיש לעגהגולל בכך, שמטפחה של מחשבת איסטרטגייה-של-ההגנה הוכרע דוקא בהתנגשו במערכת-

דרכי הגנה אלה תוכננו בשעתך, כדי לעצור כל התקפת של חיל-הרגלים שהיתה נערכת לרוב בגלים הבאים בזה אחר זה. התקפות אלו, שהיו מתפתחות באיטיות יחסית, ואף היו מלוות לרוב בהשגה-ארטילרית ממושכת. נתנו תמיד את השהות בידי המגינים, משנכבש קרעמדותיהם הראשון, להתבסס בעמדות חדשות (בעורף) או (וכן) להביא תגבורת להתקפת-נגד; מצב-דברים, שהיה במפורש לטובת ההגנה.

אותם הקוים עצמם, שהיו אופייניים, בשעתם, ליעילותם של דרכי הגנה אלה — יש והופכים עתה לגקודות

הואיל והמדורה היחידה מספרו של פון לאב היכולה, למעשהפ לעמוד לרשותו של הקורא הישראלי (יודע הלע"ז) היא התרגום-האנגלי, שהופיע באה"ב — רצוי להעיר כאן כמה הערות לגבי תרגום זה. התרגום נעשה בידי שני אנשי חו"ל: אחד, וינאי בעל שם משפחה הונגרי, פוסטובי, השני — קצין צרפתי, שימש אותה שעה בנציגות צרפת-הלוחמת באה"ב. חלקים לא קטנים בתרגום — מפתיעים ברמתם הנמוכה. נראה, שלא נעשתה בו כל עריכה שהיא וכל בדיקה לשונית וענינית. אף לאה גתה רצינית. נראה שהמו"לים סמכו על התמצאותם של המתרגמים, וזו — עכ"פ במידה שהדברים נוגעים לתרגום של מלים, מש"פטים ומושגים לאנגלית. — הכניבה בהחלט, כתוצאה מכך, כשהקורא מוצא את עצמו לעתים חסר-אונים להבין תוכנו של משפט או לדרת לעומק כוונתו — אל יתלה את הקולר בליקוייה-בנתו הוא. נוסף על סילופי התרגום והסגיות מצליחים המתרגמים להקנות צורה כה סתמית וחסרת-ענין למחשבות שהביע בעל הספר — עד כי יש בכך, ללא ספק, משום עול הן לגבי המחבר והן לגבי הקורא.

יש בספר — וביחוד בהצגת הדוגמות הרבות ממל-העולם הראשונה וניתוחן — לא מעט מהמענין והמא-לף אף כיום הזה. ודאי, כמה מן המצבים הללו אינם עשויים עוד להישנות, אך לעומתם ישנם אחרים העל-לים לתווך בצורה זו או אחרת, במלחמות "גדולות" או "קטנות". יש והמחבר נוגע (ביחוד בשטח האופר-טיבי) בסוגיות שכל עוד מופה התקיים מלחמת צבאי-יבשה, נשארות אף הן בחוקת "נצחיות"; כואת הנה סוגית "פעולות לפי קוים פנימיים", החיונית כ"כ למצבים גיאוגרפיים-הגנתיים בדומה לזה של ארצנו. גם כמה מניתוחי גורמי-ההגנה, האופרטיבית והטק-טית, במלחמת העולם הראשונה — עדיין רב הענין (והחיוניות) שבהן, אם רק יודע הקורא להתבונן בגרעין גם נכוחה.

כאשר לאיב עדיפות רבה, תהא החטרה הראשונה להקטין את אי-השוויון ביחסי-הכוחות ע"י איסטרטגיה של קרבות-השהיה, ז. א. — איסטרטגיה-של-שחיקה, שתכליתה היא להחליש את האויב עד לאותה מדרגה, בה נמצא המגן חזק דיו כדי לעבור להתקפה.

פון-לאב עומד במיוחד על שתי תכונות-היסוד שבמרכזה של כל איסטרטגיה הגנתית חדישה בת-מש, וההקרב הערוך-בעומק, ושיתוף-הפעולה המהודק השיטתי בין סוגייה-החיל השונים, וביחוד בין האויריה, השריון, חיל-הרגלים וחיל-התותחנים.

ההגנה הטקטית מצריכה ניידות בצירופי אנדי-הקרב, וארגון עמוק של העורף, וכן — את עריכתם של גופי-צבא במיבנים עמוקים, דרגים-דרגים, יש באלה כדי לאפשר ל"ספוג" פעולות-פתח של האויב, להאיט את התקפתו — ולטבכו ברשת-ההגנה-הקדמית; לשלול ממנו את כוחו — ומעל לכל: להשיג רְ-וּחַ-זַמַּן, לנקיטת צעדים-נגדיים.

פון-לאב ידע היטב, שלמול אורחות-ההתקפה החדישות, כפי שפותחו כבר בזמנו בגרמניה, יש להעמיד דרכי הגנה חדישות וטקטיקה השונה-מיסודה מזו שהיתה "מסורתית" ומקובלת. "נוסח-הבזק" במלחמה — פרי המיכון והנשק החדשים והמשוכלל — טיפה טקטיקה חדשה ושינה את יחסי-הדומילין הקיימים שבין שתי צורות-היסוד של אורח-המלחמה. קפ' לידל-הארט נהג לציין בהזדמנויות שונות את סיכומה של "היסטורית-המלחמה הרשמית" הבריטית למלחמת-העולם הראשונה, שלפיה היתה להגנה "עליונות" של 3:1 לגבי ההתקפה, במובן זה שלמתקיף היה כרגיל צורך ליכות תחילה בעדיפות כפולת-שלוש על פני המתגונן כדי שהתקפתו תהיה עשויה להצלח. ה"נוסחה" הנ"ל היתה כמיבן "מ מ ו צ ע ת" ונשתנתה לכאן ולכאן. כיום נראה, שיחס זה נשתנה לחלוטין, ומקובל לחשוב כי האור-פנטיבה שוב עדיפה על הדפנסיבה; ועל כל פנים, אין עוד לדקון, בעל-החימוש החדיש, הכרח ביתרון מספרי כנ"ל. מתרגמיו של פון-לאב ופרשניו מנסחים זאת כך: "כאשר אופנסיבה טקטית חדישה, בצורתה המרוכזת ביותר, מיצגת מול הגנה טקטית חדישה, בצורתה המרוכזת ביותר אף היא — תפול ההכרעה תמיד לטובתה של הראשונה". אך רצוי לציין, ש"במלחמת-העולם האחרונה היו ההגנה-בעומק וההתקפה-הממוכנת כרוכות זו בזו כתאומי-סיאם" (מרשל) — ללא כל סיכוי לקיום בנפרד. דרכי ההגנה, שהיו מקובלות עד לפיתוח "מלחמת-הבזק", אלה ששימשו בעיולות בזמן מלחמת-העולם הראשונה, היו בגויות על רצף של אוזרי ההגנה, הקשורים קוית האחד למשנהו, ואשר את חוט-השדרה שלהם היותה תכנית-א"ש, שהתבססה על מכ"י וארטילריה בעיקר. תכנית-האש שבכל אזור ואזור לא היתה אלא חלק מהתכנית הכללית.

ה ת ו ר פ ה, משהוצגו חללו למול דרכי ההתקפה החדשה. מסך־אש, שבכוחו לעצור חיל־רגלים המתקדם בקרשי בקצב של 4 ק"מ לשעה — אין בידו לעצור רכב־שריון מהיר העובר על פני השטח־המוכה תוך רגעים ספורים בלבד.

ובכן, מה התשובה לדרכי־ההתקפה החדשות ול"בליץ"? ברור הדבר — לכך דרושה מערכת־הגנה שתהיה חדישה אף היא. רק תפיסה חדשה־מיסודה של דרכים הגנתיות (וסקטיות, בכללן) תוכל לתת תשובה מניחה את הדעת. פוּן־לָאָב בתן זחקר בספרו את צורות ההגנה השונות לאור הנתונים מקרבות מלחמת־העולם הראשונה. הוא מנתח כל פעולה באופן אוּבֵּי־אֵי־בי למדי (הגם שאינו שוכח להבליט את סגולות־היתר של

הצבא הגרמני, סוקרן בעין חדה ומסיק מסקנות לבני העתיד. —

„אין לך דבר, שיגזור עליך את דינו של איש־הצבא כמו לקבל כאמיתות ללא־עוררין השגות, שנתקבלו אר־פעם — מבלי להינכת, שאמנם הן בעלות־ערך גם כיום, או שאינן מקוימות עוד אלא בכוח ההרגל בלבד“.

„זירת־הקרב“ — מצטט פוּן־לָאָב את מרשל פרש — „היא שדה־הנסיח המאלף ביותר, אשר בו נבחנים כל התורות והפירושים לעקרונות ניהול מלחמה או קרב שפותחו בזמן שלום“; פוּן־לָאָב מסכם את השקפותיו על ההגנה האר־פרטיבית, (להבדיל מהטקטית, שגם לה הוא מקדיש הערות־גיתוח מיוחדות), כפי שהתפתחה מאז מלחמת־העולם הראשונה, בארבעה עקרונות. —

א. הכוחות, שמהמת נחיתות מספרית או בשל סיבות אחרות, נמצאים במצב התגוננות חייבים להתכונן לקראת המעבר לאופנסיבה. הכנה כזאת משיגים בדרך של הגנה סבילה, כשאין כוחו של המתגונן מספיק בשביל להילחם בצורה אחרת. או: ע"י קרבי־השהיה כשלמשל, היתרון הוא לאויב, לפי שהקדים בהכנותיו למלחמה.

אם ביכולתו של מפקד הגנה אופרטיבית להשתמש בגופי־צבא ניידים ובכוחות־אוויר חזקים ל פ נ י מערך כוחותיו העיקרי ובאגפיו כשבאותו זמן עצמו הוא מקים משולשים אופרטיביים — אזי אפשר לו לצפות תוך בטחון רב יותר לקראת מערכה, גם כנגד אויב בעל יתרון כוח.

ב. אפשרות לניהול הגנה באורח נייד „קפיצי“ יותר, מתבטאת במיוחד בכלל השני מכללי היסוד של ההגנה, דהיינו — מבצע לפי קוים פנימיים. ביצועו של מבצע בקוים־פנימיים נעשה קל יותר ע"י העובדה שבחזיתות שאינן מכריעות אפשר להסתפק בהצבת גופי־צבא קטנים יותר. כוה־האש המוגבר, ריבוי הנשק האבטומטי, הצבת כלים ארטילריים בתחפורת מוסוית, השימוש במכשולים, גשק כימי, הנקיטה בטקטיקה־משהה, ההשפעה העוצרת של התקפות־אוויר על גייסות אויב ועורקי העורף שלהם — כל אלה מגבירים את ההגנה ונותנים שהות להתפתחותה של המערכה המכרעת.

ג. נקודת יסוד השלישית של הגנה אופרטיבית מתבטאת בכך, שבחלקים הבלתי מכריעים של החזית — יש להפעיל כוחות קטנים. דבר זה הוא המאפשר היווי „נקודות־כובד“ בחלק מסוים אחד של החזית, שכן, כפי שנאמר, במקומות שאינם־מכריעים ניתן להחזיק מעמד אף בכוחות מוגבלים. דבר זה הופך עוד יותר קל, שעה שהמצב הכללי אינו מתירה תנגדות בעמדה־קבועה, אלא מחייב טקטיקה־השהיה. ואזי מאפשרים גופי הצבא הניידים וכוחות אוויר את הגברתה במהירות של נקודת הכובד במקומות שהגם מכריעים. כן מתגלית חשיבותם האופרטיבית של גופי הצבא הניידים וכוחות־האוויר שעה שההגנה מוצגת לפני מצב מסוכן בגזרה מתונה של חזית. קביעת הגזרות המכריעות, ואֵלו שאינן מכריעות, תלויה לא במגן בלבד כי אם גם במתקיף; לפחות, במידה שהמגן חייב להביא בחשבון את פעולות יריבו. יודע כל מתקיף כנגד חזית־הגנה מאורגנת, ויהא זה במלחמת תנועה או במלחמת עמדות, כי רק להתקפה המבוצעת בתוקף והערוכה לעומק — יש סיכוי כל־שהוא להשיג הפתעה במלוא כבדה. אכן, עתודות חזקות וניידות חוסכות לו, למפקדה של הגנה אופרטיבית, דאגות הרבה. אך הוא זקוק אף למערכת־סיוור ותצפית מוגברות, מתמידות וארוכות־טווח.

ד. כללי־היסוד הרביעי הוא, שבמקרה של עדיפות יתרה של האויב, יש לקיים קרבי־השהיה ולהשתמש באיסטרטגיה־של־התשה ע"מנת להחליש את האויב, כך שאפשר יהיה אח"כ, בשלב מאוחר יותר, לעבור לאופנסיבה. נסיגתם של הסרבים במלה"ע הראשונה (בשלהי 1914) הנה דוגמה אופיינית למסע־מלחמה כזה, המכונה „תמרון תוך נסיגה“. אף כלל זה מקבל יתרון־תוקף ע"י השימוש בכלי־הזינוק ואמצעי־התחבולה החדשים.

ולסיכום, נצטט כלשונם מדברי פוּן־לָאָב, שנשמע בהם הדים ביחס לבעיות שלנו: —

הואיל וארצנו נמצאת במקום מרכזי, מוקפת מדינות מצוידות היטב „עלינו לפנות להגנה כשיטה חשובה וחיובית של ניהול מלחמתנו וקרבותיה. ההגנה אינה צריכה להיחזק לראו זזית למרות החשיבות בהדגשת ההתקפה, יש לתת לה את המקום הנכבד בחינוך הקצונה ובבנין החילות. הואיל ובמלחמה הבאה לא נוכל לסמוך על עליונות מספרית מבחינת כוח־אדם וציוד מלחמתי — תצטרך ההגנה לסייע לאופנסיבה ולעזור בהכנתה. במקרה של עליונות אויב מוחלטת — תפקידה של ההגנה הוא להרחיק כל אויב מהחזית בה צריכה ליפול ההכרעה. על מנת להגיע לתוצאות חיוביות נגד כוחות עדיפים, תוך הקשיים שאנו נתונים בהם אין לזלזל בשום נשק ובשום אמצעי־מלחמה. בכל אלה יש תועלת כאשר הם מנוהלים ע"י צו אחד ובהתאם לתכנית אחידה. ההרמוניה החיצונית והפנימית גם יחד יבטיחו את הצלחת ההגנה.“